

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:02.05.2023 ✓Accepted/Kabul:06.07.2023

DOI:10.30794/pausbed.1291039

Research Article/Araştırma Makalesi

Uzun, B. ve Şeker, H. (2023).“ Sosyal Medyada Milliyetçilik ve Mülteci Karşıtlığının Yemek Kültürüne Yansımaları”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 58, Denizli, ss. 75-88.

SOSYAL MEDYADA MİLLİYETÇİLİK VE MÜLTECI KARŞITLIĞININ YEMEK KÜLTÜRÜNE YANSIMASI

Bünyamin UZUN*, Halil ŞEKER**

Öz

Yemek ve yemek kültürü kültürün kökeninden etkilenerek oluşur. Yemek kültürü, kültürel bir aidiyet ve kimlik yaratır. Böylece, yemek ve yemeğin oluşturduğu kültür, toplumlar arasında farklılık gösterir. Bu farklılıklar toplumların karakterine yansır ve bu karakter toplumun milliyetçi ideolojilerini belirler. Günümüzde mülteci karşıtlığı, milliyetçi ideolojilerin başat problem haline getirdiği konulardandır. Bu doğrultuda çalışmanın temel amacı, Türkiye’de faaliyet gösteren haber ajanslarının YouTube kanallarında yer alan mülteci yemekleriyle ilgili haberlere yapılan yorumları milliyetçi ideoloji bağlamında incelemektir. Çalışmada, niteliksel içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Çalışmanın bulgularında, yoğun olarak mülteci karşıtı söylemin yeniden üretildiği ve yaygınlaştırıldığı bir mecra haline geldiği görülmüştür. Bunun yanında, mülteci karşıtlığının yemek kültürü üzerinden değil, doğrudan milliyetçilik temelli olduğu saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: *Kültür, Yemek, Yemek kültürü, Milliyetçilik, Mülteci karşıtlığı.*

REFLECTION OF NATIONALISM AND ANTI-REFUGEE ON SOCIAL MEDIA ON FOOD CULTURE

Abstract

Food and food culture are formed by being influenced by the origin of the culture. Food culture creates a cultural belonging and identity. Thus, food and the culture it creates differ between societies. These differences are reflected in the character of societies and this character determines the nationalist ideologies of the society. Today, anti-refugee is one of the issues that nationalist ideologies have made a major problem. In this direction, the main purpose of the study is to examine the comments made on the news about refugee foods on the YouTube channels of news agencies operating in Turkey in the context of nationalist ideology. In the study, qualitative content analysis method was applied. In the findings of the study, it has been seen that it has become a medium where the anti-refugee discourse is reproduced and disseminated intensively. Besides, it has been determined that anti-refugee sentiment is not based on food culture, but directly based on nationalism.

Keywords: *Culture, Food, Food culture, Nationalism, Anti-refugee.*

*Dr., Bağımsız araştırmacı.

e-posta: uzunbnyamin17@gmail.com (<https://orcid.org/0000-0002-5697-5080>)

**Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Medya Çalışmaları Öncelikli Alanı Basın ve Yayın ABD, ESKİŞEHİR.
e-posta: halilfahrettin@gmail.com (<https://orcid.org/0000-0001-8513-9850>)

Giriş

Kültür, insan yaşamının ve toplumsal ilişkilerinin temel bileşenlerinden biridir. Yaşamın düzenlenmesi ve toplumun değerlerinin oluşması, aktarılması ve değişimi kültürün alanında gelişmektedir (Alonso vd., 2018). Kültür toplumsal yaşamı etkileyen her alanda belirli kültürel formlar yaratmaktadır. Bu anlamda insan yaşamının vazgeçilmez bir parçası olan ve beslenme ihtiyacının sonucu olarak ortaya çıkan yemek de bir kültürel bağlam kazanmaktadır. Toplumların yemek kültürü başta coğrafya olmak üzere çeşitli etmenlerden etkilenecek şekilde şekillenmekte ve farklı kültürlerle temas edildikçe değişim ve dönüşüm göstermektedir (Fischler, 1980). Her ülkenin ve kültürün kendine özgü yemek kültürü vardır. Yemek kültürü her ülkede farklılık göstermekle birlikte ülke içindeki bölgelerde de değişiklik gösterir. Görülen bu farklılığın birtakım unsurları bulunmaktadır. Bu unsurlara örnek olarak iklim, coğrafya, doğal kaynaklar vs. verilebilir. Örneğin ülkemizde iklimi ve doğası gereği zeytin ağaçlarının yetişebildiği Ege Bölgesi'nde zeytinyağlı yemekler daha çok görülebilirken, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kurutulmuş et ve gıdalar ön plana çıkmaktadır. Bu durum doğrudan yemek kültürünün bir yansımasıdır. Öte yandan yemek kültürü özellikle küreselleşme ile birlikte farklı ülkeler arasında bir değişim de yaşamakta ve bir ülkenin yerel yemeği farklı ülkelerin yemek kültürüne de girebilmektedir (Pestek ve Cinjarevic, 2014).

Yemek kültürleri arasında etkileşim birçok bağlamda gelişmektedir. Ancak çalışmada, Türkiye özelinde mülteciler aracılığıyla ülkeye gelen yemek kültürü ve bu kültüre karşı sosyal medyada yer alan yaklaşımlar milliyetçilik ideolojisi bağlamında incelenmiştir. Bilindiği gibi Türkiye'de son 15 yılda hızla mülteci sayısı artmaktadır. Böylesi kalabalık bir topluluğun kendi kültürlerini ve dolayısıyla yemek kültürlerini de Türkiye'ye getirmesi ve yerli halkın bu kültürle temas etmesi kaçınılmaz bir durumdur. Böyle durumlarda başta milliyetçi ideolojiler olmak üzere bazı muhafazakar yaklaşımlar bu kültürleri ve kültürün sahiplerine karşı bir direniş gösterebilmektedir. Binark ve Çomu'ya (2023) göre, özellikle sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte farklı olan şeylere karşı tepki nefret söylemi ile gerçekleşebilmektedir. Elbette bu nefret söylemi söz konusu yabancılar olduğunda çoğunlukla ırkçılık ya da milliyetçi ideolojilerden kaynaklanmaktadır. Bu durum mülteci karşıtlığı olarak belirginlik kazanmaktadır.

Yemek kültürü gündelik yaşamın önemli parçalarından birini oluşturmaktadır. Toplumların kendine özgü bir yemek kültürü bulunmaktadır ve bu kültür farklı toplumlarla etkileşime girerek değişmekte ve gelişmektedir. Bu anlamda göç önemli bir kültürel etkileşim ağı oluşturmaktadır. Son yıllarda hızla artan mülteciler ülkemizde farklı yemek kültürlerinin ortaya çıkmasına neden olmakta ve yemek kültürleri arasında bir etkileşim ortaya çıkarmaktadır. Söz konusu etkileşim kültürel gelişim anlamında olumlu bir yapı oluşturmasına karşın toplumun bazı kesimlerinde direniş yaratmakta ve bu yemek kültürü ile birlikte onu getiren mültecilere karşı bir tutumu ortaya çıkarmaktadır. Bu karşıtlığın milliyetçilik temelli olduğu düşüncesi ile yemek kültürü üzerinden ortaya çıkan mülteci karşıtlığı bu çalışmada ele alınmıştır. Yemek kültürünün milliyetçi bir bağlamı kabul edilmektedir ancak bu çalışmada söz konusu bağlamın mülteci karşıtlığı bakımından incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Bu anlamda sosyal medyada gerçekleştirilen mülteci karşıtlığı incelenmiştir.

Bu çalışmada, Türkiye'de faaliyet gösteren haber ajanslarından Anadolu Ajansı (AA), Doğan Haber Ajansı (DHA) ve İhlas Haber Ajansı (İHA) YouTube kanallarında yer alan mültecilerin yemekleri ya da yemek işletmeleri ilgili haberlere yapılan yorumlar incelenmiştir. Her ajanstan bir haber seçilerek elde edilen yorumlar niteliksel içerik analizi yöntemiyle incelenmiş ve yorumlarda mülteci karşıtlığı ya da yemek kültürlerine yönelik karşıtlık saptanmaya çalışılmıştır. Haberlere kullanıcıların yaptığı yorumlara bakıldığında yemek kültürüne yönelik bir karşıtlık oldukça az görülürken doğrudan mülteci karşıtlığının ve mültecilere yönelik nefret söyleminin oldukça sık kullanıldığı görülmüştür. Nitekim bir yemek haberi olmasına karşın yorumlarda yemekle ilgili konuşmanın arka planda olduğu ancak milliyetçi ideolojilerin yeniden dolaşıma sokulmasının daha etkin olduğu görülmüştür.

Kültür ve Onun Bir Bileşeni Olarak Yemek Kültürü

Kültürün net bir tanımının olmamasının yanında, kültür kavramını betimlemek adına birkaç unsur ön plana çıkmaktadır. İlk olarak kültür, bilginin sosyal aktarımını sağlayan çok önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Değerler, inançlar ve davranışsal normlar gibi belirli özellikleri, neyin iyi neyin kötü olduğu, doğru ve yanlışların neler olduğu hakkında nesiller arası bilginin aktarılmasının tek yoludur. Kültürün ikinci önemli

tarafı, dinamik doğasıdır. Kültür, dikkate değer ölçüde kalıcı olsa da doğası gereği değişmekte ve gelişmektedir. Bu gelişme sosyal, siyasi, ekonomik ve ekolojik çevre tarafından etkilenerek şekillenir ve kültür de bu çevreyi şekillendirir. Üçüncü olarak kültür, açık bir merkezi eğilime ve normatif bir örüntüye sahip olsa da bu tekdüze ve yekpare değildir. Kültür, birbiriyle uyuşan ya da çatışan farklı kültürel modellerin bir karışımıdır. Bu açıdan, küçük gruplar içinde önemli kültürel farklılıklar bulunabilir. Son olarak, kültürü kavramsallaştırmadaki en büyük zorluk, onun sınırlarını belirlemektir (Alonso vd., 2018). Kültür yaşamın her yerinde var olmasının yanında yaşamın her alanını da etkiler. Yemek de yaşamın en önemli parçalarından biridir.

Yemek kültürüyle ilgili literatüre bakıldığında coğrafya, antropoloji, sosyoloji, tıp ve işletme gibi birçok akademik disiplinin bu alana ilgi duyduğu gözlemlenmektedir. Yapılan araştırmaların bulguları ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasi yapılara ve süreçlere ışık tutmaktadır. Literatürün büyük bir kısmı küreselleşmenin etkilerine ve sosyo-ekonomik ilişkileri dönüştürebilmesiyle ilgilidir. Ulusal sınırların aşıldığı küreselleşmiş bir dünyada gıda üretimi ve tüketimi, bütünleşme ve karşılıklı bağımlılık ekseninde değerlendirilmektedir. Somut ve gündelik olanı birleştirebildiğinden, fizyolojik ve sosyal ihtiyaçları karşıladığından ve biyolojik olarak hayatta kalmanın mutlak gerekliliğini sağladığından yemek ve yemek kültürü araştırmaları, kültür incelemeleri içerisinde ayrıcalıklı bir statüye sahip olmalıdır (Henderson, 2014; Held vd., 1999; Douglas ve Gross, 1981).

İnsanlar yalnızca proteinlerle, yağlarla veya karbonhidratlarla değil, aynı zamanda mitlerle ve fantazyalarla da beslenir. Yiyeceklerin seçimi yalnızca fizyolojik gereksinimlere, algısal ve bilişsel mekanizmalara göre değil, aynı zamanda neyin yenilip neyin yenemeyeceğini, neyin sevilip neyin sevilmeyeceğini belirleyen kültürel ve sosyal temsiller temelinde yapılmaktadır (Fischler, 1980). Dolayısıyla yemek, insan kültürüyle yakından ilişkilidir (Feeley-Harnik, 1995; Mintz ve Du Bois, 2002; Fieldhouse, 1995). Bu anlamda yemek yalnızca belirli biyolojik ihtiyaçları karşılamaya hizmet etmemektedir. Belirli miktarda kalori ve sıvı tüketmek gibi biyolojik bir ihtiyaç olsa da bu ihtiyaç, hangi tür gıdalarla beslenileceğini, yemeklerin nasıl pişirileceğini, ne zaman ve hangi toplumsal koşullar içerisinde yeneceğini belirlememektedir (Askegaard ve Madsen, 1998: 550; Henderson, 2014: 905; Sobal ve Bisogni, 2009: 37).

Bir toplumdaki yemek kültürü, o toplumun kültürel özelliklerini tanımlamanın ve o kültürü iletmenin bir yoludur (Tellström vd., 2005: 346). Yemek, insanın yalnızca beslenme kaynağı değildir. Bireylerin gündelik yaşamlarında, inançlarında, sosyal yaşamında ve ekonomik düzeyde çeşitli roller üstlenmektedir. Bu rollerin bazıları; kişilerarası ilişki kurmak ve sürdürmek, kişilerarası ilişki düzeyini ifade etmek, sosyal statü, grupların karakteristik özelliği, önemli günlerin kutlanması, sembolik anlam ve ödül-ceza aracı şeklinde ifade edilebilir (Ma, 2015). Yaşam tarzını, kutlamaları, çeşitli ritüelleri, etnik, bölgesel ve ulusal kimlikleri ifade eden yemek kültürü, sembolik bir anlam taşır. Yiyecekleri üretme, hazırlama ve yeme şekillerindeki farklılıklar da insanları ayıran kültürel çeşitlilik olarak karşımıza çıkar (Lind ve Barham, 2003: 47).

Yemek kültürü en çok, gıdanın çeşitli yollarla elde edilmesi ve işlenmesi sonucu üretilen yerden, yani kökeninden etkilenir. Başka bir ifadeyle, yemek kalıplarının kökleri kültüre dayanır (Hoogland vd., 2005: 16). Başarılı tarım, hayvancılık ve su ürünleri yetiştiriciliği yemek kültürü içerisinde sağlıklı toplumu destekleyerek yaşamını sürdürür. Toplum yaşamının tüm aşamalarında bir yemek kültürü duygusu vardır. Yemek kültürü, ister hala orada yaşıyor olsun ister olmasın bir halkın kökeninden doğar ve şekillenir. Bu şekillenme doğal olanaklarla (iklim, toprak verimliliği, su, yakıt vs.), inanç ve bilgi yoluyla (din, eğitim vs.), etnik kökene göre (yerli ya da göçmen), teknolojik gelişime göre (avcılık, toplayıcılık, tarım, hayvancılık, su ürünleri, gıda işleme ve depolama, ulaşım vb.), sömürgeleştirme ve sağlık imkanlarıyla ilgilidir (Wahlqvist ve Lee, 2007: 2-3).

Öte yandan yemek kültürü etkilediği toplumda bir kimlik inşa eder. Yiyecekler, sosyal aktörler ve onların kültürel geçmişleri, paylaşılan ailesel veya dini kimlik bağları ve örgütsel kimlik anlatıları arasındaki ilişkiyi kurar. Bazıların ne yiyip ne yemediği diğerleri açısından sosyal bir karşılaştırma, ortak tüketim kalıpları ve yasaklarla ilgili ötekilik ve benzerlik anlamlarını geliştirir. Bu açıdan yemekler, toplumdaki kültürün anlatısı ve kimliğinin şekillendiricisi olarak gerçek ve politik değer kaynağıdır (DeSoucey, 2010: 434). Dolayısıyla besin özellikleri ve yemek yeme sürecinin dışında yemeklere sembolik anlamlarıyla değer verilmektedir. Yemeği içinde barındıran kültür; sosyal, psikolojik, ekonomik, politik, teknolojik ve sembolik anlamlar taşıyan zengin ve sofistike bir alandır (Kniazeva ve Venkatesh, 2007: 420; McMichael, 2000). Öyle ki, toplumların ve grupların yemek yeme alışkanlıkları

birçok kültürün en eski ve köklü yönlerinden biridir. Bu nedenle kolayca değiştirilemez ya da değiştirilmesi denense bile bir takım beklenmedik tepkilere yol açması olasıdır (Cassel, 1957: 732).

Başka bir açıdan, yemek kültürü, turizmin önemli bir bileşenidir ve unutulmaz bir seyahat deneyimi yaratmak adına çok önemli bir rol oynar. Yemek kültürü turizmi, yerel kültür ve yaşam tarzının bir yansıması olarak o bölgeyi tanıtmak, konumlandırmak ve markalaştırmak için bir araç olarak görülür (Pestek & Cinjarevic, 2014, s. 1822). Bu nedenle, turistik bir bölgenin sunduğu cazibenin önemli bir bölümünü o bölgenin yemek kültürü oluşturmaktadır (Chang ve diğerleri, 2010, s. 989). Küreselleşmenin bir sonucu olarak yerel yemek kültürlerinin turizmi, özellikle ekonomik ve sosyolojik açıdan önemlidir (Lin ve Mao, 2015: 19). Yerel yemekler, bir tür hediyelik eşyadır ve özellikle turistler tarafından belirli turistik cazibe merkezlerinde satın alınan yiyecekleri ifade eder. Başka bir deyişle, belirli bir yere özgü gıdaları satın almak, o bölgenin kendine özgü doğasını yakalamanın ve anlamının somut bir yolu olarak kabul edilir. Turistler gittiği bölgeye özgü yemekleri sadece tatmak için değil, aynı zamanda onun kimliğini anlamak için de satın alırlar. Dolayısıyla turistlere sunulan yiyeceklerin ekonomik, kültürel ve ekolojik sürdürülebilirliği bakımından önemli yararları olduğu kabul edilmektedir (Mak vd., 2011; Sims, 2009; Mak vd., 2012). Turistlerin farklı yemek kültürlerine olan ilgisi, yerel kalkınma için bir unsur olarak öne çıkarken, aynı zamanda o bölgedeki yemek kültürünün mirasının gelişmesi ve korunmasına da katkıda bulunmaktadır. Böylece, yemek kültürü ve kültür turizminin önemli bir bileşeni olarak ifade edilmektedir (Bessiere ve Tibere, 2013: 3420; Hjalager ve Corigliano, 2000: 281).

Yukarıda da belirtildiği gibi, yemek kültürüyle ilgili yapılan çalışmalar yemek ve kültür ilişkisinin çok önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Farklı akademik disiplinlerde konunun farklı yönleri tartışılmış ve bu ilişki daha da güçlenmiştir. Bu açıdan yemek, kültür içerisinde o kültürü anlamak açısından önemli bir işlev görmektedir. Öte yandan medya ve sosyal medya da farklı yemek kültürlerinin aktarımında önemli bir role sahiptir. Ancak başta milliyetçilik gibi çeşitli etkenler farklı kültürlerle karşı negatif tutumları ortaya çıkarmaktadır. Ülkemizde özellikle mülteci olarak bulunan halkların, yemekleri ve yemek kültürlerine karşı bir önyargı ortaya çıkmaktadır. Elbette bu durumun ortaya çıkmasında özellikle son 10-15 yılda hızla artan mülteci sayısı önemli bir etkidir. Bu bağlamda sosyal medyada mültecilerin kültürlerinin bir parçası olan yemeklere ve kültürlerine karşı bir mülteci karşıtlığı görülmektedir. Bu durum çalışmanın ilerleyen kısımlarında milliyetçilik, mülteci karşıtlığı ve nefret söylemi gibi kavramlara yönelik açıklamalarla daha belirgin hale gelecektir.

Mülteci Karşıtlığı ve Milliyetçilik

Mülteci karşıtlığını ve temelinde yatan nedenlerden biri olan milliyetçiliği açıklamadan önce mülteci kavramının ne olduğunu açıklamakta yarar vardır. Türk Dil Kurumu online sözlüğünde mülteci, “*başka bir ülke veya yere sığınan kişi*” ya da “*yabancı bir ülkede iltica etmeden önce belirli bir süre kalan kimse*” (TDK Sözlük, 2023: <https://sozluk.gov.tr/>) şeklinde tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ise mülteciliği daha geniş bir bağlamda ve çeşitli şartların oluşmasına bağlayarak tanımlamakta ve söz konusu şartları BM'nin 1951 sözleşmesinde yer alan koşullara bağlamaktadır. Bu anlamda BMMYK (BMMYK, 2023), ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir gruba mensubiyeti ya da düşünceleri yüzünden kendi ülkesinde haksızlığa uğrayacağı yönündeki haklı sebeplerden korktuğu için başka bir ülkeye giden kişiyi mülteci olarak tarif etmektedir. Tanımlardan da görüleceği gibi mülteci, bir insanın yaşadığı sorunlar ya da sıkıntılar farklı bir ülkede yaşamak zorunda kalmasıyla ortaya çıkmaktadır. Elbette mülteciler gittiği ülkede de farklı zorluk ve sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Örneğin, gittikleri ülkeye sosyal uyum sağlayamama, kültürel farklılıklar, ekonomik sıkıntılar ve ötekileştirilme gibi sorunlar görülebilmektedir. Söz konusu sorunların en önemlisi mültecilerin gittiği ülkenin halkı ile yaşadığı kültürel uyumsuzluk ve bunun sonucunda ortaya çıkan mülteci karşıtlığıdır.

Göçmen ya da mülteci karşıtlığı genel anlamda çıkarlar ve kimlik olmak üzere iki etmeden ortaya çıkmaktadır (Sides ve Citrin, 2007: 478). Söz konusu çıkarlar; ekonomik, sosyal ve siyasal şartlarla oluşmaktadır. Kimlik ise kültürel psikolojik eğilimlerle dayanmaktadır. Aslında her iki mülteci karşıtlığı temeli de tehdit algısına dayanmakta ve tehdidin geldiği yönün ve etkilerinin bağlamında ayrılmaktadır. Çıkarlar temelli mülteci karşıtlığı iş ve sermayenin paylaşılması bakımından ortaya çıkarken kimlik temelli karşıtlık ise kültürel bağlamda olmaktadır (Aras ve Sağıroğlu, 2020: 36). Ekonomik temelli nedenlerden oluşan mülteci karşıtlığı mültecilerin yer aldığı ülkenin vatandaşlarının kullanımında olan iş gücü başta olmak üzere ülkedeki ekonomik olanakları da kullanarak

onlarla eşit bir duruma gelme isteğine dayanmaktadır. Ancak mülteci karşıtlığının daha belirgin olduğu nokta ise kimlik ve kültür bağlamında ortaya çıkmaktadır. Nitekim ülkenin kimliğinin kültürünün bozulacağı gibi söylemler mülteci karşıtlığında kitleleri daha fazla harekete geçirebilmektedir (Taşdelen , 2020).

Bu anlamda mülteci karşıtlığının iki temel nedeninin birbirlerini destekleyerek mülteci karşıtlığını arttıracığı söylenebilir. Burada sosyal yaşamın ve toplumun sosyolojik bağlamının bir sonucu olarak bu iki temel nedenin iç içe geçerek eyleme dönüşeceği göz ardı edilmemelidir.

Göçmen ya da mülteci karşıtlığının dışı vurumu eylemsel bağlamda olduğu gibi sözel olarak da ortaya çıkmaktadır. Özellikle medya araçları ile oluşan mülteci karşıtlığı sözel bağlamda ortaya çıkmakta ve zaman zaman ileri bir noktaya geçerek eylemsel olabilmektedir. Ancak öncelikle medya araçlarıyla oluşan sözel mülteci karşıtlığına bakmakta yarar vardır. Bu anlamda öncelikle mülteci karşıtlığı nefret söylemi olarak karşımıza çıkmaktadır (Kurt, 2019: 2). En genel anlamıyla nefret söylemi, her türlü hoşgörüsüzlüklerden kaynaklanarak önyargılara dayanan ve nefreti yayan söylem ve ifadelerin tamamıdır. Medyada özellikle de yeni medyada nefret söylemi çok hızlı bir şekilde dolaşıma girmekte ve yaygınlaşmaktadır (Binark, 2010: 12). Medya aracılığıyla yayılan nefret söylemi çeşitli formlarda ve toplumun farklı kesimlerine yönelik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda siyasal olarak, kadınlara karşı, cinsel yönelimlere karşı, yabancılara karşı, dini ya da mezheplere karşı ve engellilere veya çeşitli hastalıklara karşı nefret söylemleri yaygın olarak görülmektedir (Binark ve Çomu, 2023). Burada yapılan sınıflandırmadan da anlaşılacağı gibi nefret söylemi toplumun geniş kesimlerine yönelik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mülteci karşıtlığı daha önce de değinildiği gibi ekonomik nedenler gibi çıkarlar ve kimlik temelli iki nedenden ortaya çıkmaktadır. Söz konusu karşıtlığın en belirgin noktası ise mültecilere ya da yabancılara yönelik nefret söylemidir. Mültecilere karşı nefret söylemini Binark ve Çomu (2023): “Yabancıları, göçmenleri ve/veya etnik grupları hedef alabilmektedir. Türkiye’de ve dünyada ekonomik nedenlerle üretilmiş örnekleri sıklıkla görülmektedir. Ayrıca bu nefret söylemi ırkçılıktan da beslenmektedir. Farklı etnik grupları toplumda korku, kaygı kaynağı olarak konumlandırmakta ve “düşman” olarak işaretlemektedir.” şeklinde tanımlamakta ve sınıflandırmaktadırlar. Binark ve Çomu’nun (2023) yabancılara yönelik nefret söyleminin konumunu saptamasına bakıldığında da hem çıkarlar hem de kimlik temelli bir nefret söyleminin ortaya çıktığı görülmektedir. Bir anlamda nefret söylemi mülteci karşıtlığının temelinden beslenerek ve onun bağlamında şekillenerek ortaya çıkmaktadır.

Mülteci karşıtlığı ve başta söylemsel olmak üzere onun yansımaları ekonomik temelli olduğu kadar kimlik merkezli olarak da ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda kimlik temelli mülteci karşıtlığının “ırkçı” (Binark ve Çomu, 2023) bu çalışmada kullanılan bağlamıyla milliyetçi bağlamına odaklanılacaktır. Milliyetçilik ve milliyetçi ideolojiler kendisi gibi olmayana karşı çıkma eğiliminde olmaktadır. Söz konusu muhafazakar bağlam mülteci karşıtlığının bir nedeni olmaktadır. Milliyetçiliğin konumu ve mülteci karşıtlığına nasıl bir etki ettiği ya da daha doğrusu nasıl etki edebileceği önemlidir. Bu etkiler mülteci karşıtlığını eylemsel ya da söylem bağlamında harekete geçirebilmektedir. Yeni medya teknolojilerinin gelişmesi ve sosyal medya ağlarının yaygınlaşmasıyla birlikte mülteci karşıtlığı söylem bakımından daha belirgin olmaya başlamıştır. Mültecilerle ilgili basit bir haber bile mülteci karşıtı ve nefret söylemi içeren tepkilerle karşılaşabilmektedir. Bu tepkilerin ve nefret söylemlerinin milliyetçi ideolojilerden beslendiğini unutmamak gerekir. Milliyetçi ideolojilerin bu bağlamdaki etkileri düşünülerek milliyetçiliğin konumunu saptamak gerekmektedir.

Milliyetçilik yaklaşık iki yüzyıldır üzerinde konuşulan ve tartışılan bir kavramdır. Bu süreçte yaşanan siyasal gelişmeler ve dünya düzenindeki değişimler milliyetçilik fikrini belirgin bir düşünce konumuna getirmiştir. Etnik temele dayanan bir ulus devlet kurma ve bu etnik grubun kültürünü, yaşayışını ve değerlerini başat konuma getirme isteğiyle hareket etme milliyetçiliğin bileşenlerini oluşturmaktadır (Şahin, 2007: 2; Sönmez Selçuk, 2011: 3856). Milliyetçilik ve milliyetçi ideolojiler çoğunlukla kendilerine ait bağımsız bir ulus devlet kurma idealiyle ortaya çıkmıştır. Bu durum başta 1800’lü yıllarda belirginleşmiş ve daha sonra iki kutuplu dünyanın çökmesiyle net bir şekilde görünür hale gelmiştir (Brown, 2000). Orta Doğu, Kafkasya, Doğu Avrupa ve bazı Afrika bölgeleri gibi dünyanın çeşitli yerlerinde ulus devlet kurma amacıyla milliyetçi yapılanmalar görünür olmuştur. Milliyetçi ideolojiler aynı etnik kökenden geldiği iddiasına dayanan insan topluluğunun ya da o bölgedeki çoğunluğun bir ulus devleti oluşturma isteğiyle şekillenmiş ya da bu düşüncenin üzerine inşa edilmiştir (Gürses, 1998: 23;

Özkırımlı, 2016). Genel anlamda milliyetçi ideolojilerin, ortak bir geçmişe, aynı etnik kökene ve ortak bir gelecek idealine sahip olan bir grubun düşüncesi olduğu savunulur. Ancak Hobsbawm (1995) milliyetçiliğin ve milliyetçi ideolojilerin dayandığı temellerin çok yakın zamanlarda inşa edilerek oluşturulduğunu belirtmektedir.

Modern çağlarda bir topluma kimlik kazandırma arayışının bir sonucu olan milliyetçilik ve onun ideolojik temelleri genel olarak ulus devlet ile doğrudan bağlantılıdır. Bu anlamıyla milliyetçiliğin siyasal kaynaklardan beslendiği ve siyasal alanın bir ürünü olduğu söylenebilir. Siyasal alandan beslenen ve toplumsal bağlamda destek toplayarak varlığını sürdüren bir ideoloji olarak milliyetçilik daha önce de değinildiği gibi taraftarlarını belirli bir amaç etrafında toplamak için yeni bir gerçeklik inşa etme eğilimi gösterir. İnşa edilen gerçeklik insanlara bir kimlik vermektedir ve bu kimlik “biz” olma duygusunun da kaynağıdır (Bora, 2015: 9). Bu anlamıyla milliyetçilik siyasal bir birlik oluşturmanın yanı sıra toplumsal bir birliği de sağlama olanağı sunmaktadır (Gellner, 2016). Milliyetçiliğin bir kimlik sunması ve toplumsal bir yapının içinde olma hissi vermesi insanları bir araya toplayarak kitleler oluşturmaktadır.

İnsanların belirli bir amaçla özellikle de milliyetçilik gibi bir ideoloji çevresinde bir araya gelmeleri Tanıl Bora'nın (2015: 9) “milli refleks” dediği düşünme ve tartışmanın arka plana itildiği eylemsel şekilleri ortaya çıkarmaktadır. Kitle içinde bulunma ile insanlar güdüleriyle ve içinde buldukları grubun kanalize olduğu noktaya yönelik eyleme ya da söylem üretmeye geçebilmektedir. Bu anlamda milliyetçi ideolojiler mülteci karşıtlığı içeren söylemleri üretebilmektedir. Mülteci karşıtlığı ve bu bağlamda ortaya çıkan nefret söylemleri milliyetçi ideolojilerden beslenerek daha hızlı bir şekilde yayılmaktadır.

Gündelik milliyetçilik, insanların gündelik yaşamlarında tekrar eden eylemlerle oluşan, ulusa bir kimlik kazandıran ve ulus kimliğini yeniden üreten bir yapıdır. Bu durum insanların milliyetçi olmalarına bakmaksızın bir ulusa ait olmalarını hissettirir. Gündelik milliyetçilik bu anlamıyla ulusun normal kabul ettiği ve yaşamının bir parçası olan şeylere odaklanır ve onlarla var olur (Skey ve Antonsich, 2017). Gündelik milliyetçilik sıradan şeylere dayanması ve gündelik yaşamın bütün parçalarını kapsamaması nedeniyle insanları ulus olma fikri etrafında toplamaktadır. Skey (2011) gündelik milliyetçiliği dil ile kurulan ve bunun en belirgin yansıması olarak da “biz” kullanımına dayanan formu ile açıklamaktadır. Yaşamın basit bir noktası bile “bize göre” anlatısı ile açıklanmakta ve gündelik milliyetçilik yeniden üretilmektedir. Yemek de günlük milliyetçiliğin önemli bir formu olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim yemek gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır ve bu anlamıyla gündelik milliyetçiliğin yeniden üretilmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Öte yandan daha önce de değinildiği gibi yemeğin bir topluma özgü yerel özelliklerinin de olması nedeniyle milliyetçi bir bağlamı olduğu unutulmamalıdır.

Yemek kültürü gündelik yaşamın önemli bir parçası olması nedeniyle ve gündelik milliyetçiliğin bir formu olarak milliyetçi bir bağlamda değerlendirilmelidir. Bir ulus kimliği inşa edilirken o ulusa özgü olan yemekler de doğal olarak ön plana çıkarılmaktadır Ranta (2015) yemek kültürünün milliyetçi karakterini ülkelerin adıyla özdeşleşen örneğin İtalyan, Fransız ya da Hindistan mutfağı gibi adlandırmalarla açıklamaktadır. Burada yemeklerin şekli ülke ile özdeşleştirilerek milliyetçi bağlamda bir kimlik inşası yaşanmaktadır. Bu durum gündelik yaşamın akışı düşünüldüğünde olağan bir durumdur. Nitekim toplumlar belirli bir kültür ile yaşamakta ve yemek de bu kültürün önemli bir bileşeni oluşturmaktadır. Bu anlamda yemek kültürünün gündelik milliyetçilikle yakın bir ilişkisi vardır (Yıldırım, 2019; Ichico ve Ranta, 2018; Ichico, 2020).

Yöntem

Bu araştırmada, bir sosyal medya aracı olan YouTube üzerinden paylaşılan yabancı yemek kültürleri ile ilgili yemek haberlerinde mülteci karşıtlığı içeren yorumlar incelenmektedir. Çalışmada, Türkiye’de faaliyet gösteren haber ajanslarının YouTube kanallarında paylaşılan mülteci ya da yabancı yemekleriyle ilgili haberlere yapılan yorumlar niteliksel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Mültecilerin yemek kültürü veya yemek işletmeleri ile ilgili paylaşımlardaki yorumlarda görülen milliyetçilik ve mülteci karşıtlığı çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır. Bu temel problem doğrultusunda çalışmada, yemek haberlerine yapılan yorumlarla doğrudan mülteci karşıtlığı yapıyor mu?, mültecilerin ülkelerinden getirdiği yemek kültürüne yönelik mülteci karşıtlığı yapıyor mu?, kendi kültürünü milliyetçi bir bağlamda överek ya da diğerinden üstün görerek mülteci karşıtlığı yapıyor mu?, doğrudan yemek ile ilgili eleştiriler (nefret söylemi ve mülteci karşıtlığı içermeyen) var mı? ve mülteci karşıtlığı içermeyen pozitif yaklaşımlar var mı? sorularına cevap aranmıştır. Çalışmada bu sorulara yanıt bulmak için niteliksel içerik analizi yöntemi benimsenmiştir.

İçerik analizi, metinlerin içeriğini toplama ve analiz etme yöntemidir. Burada içerik sözcükler, anlamlar, semboller, resimler ve temalar gibi iletilebilen bütün nesnelere kapsamaktadır (Neuman, 2017: 466). İletişim çalışmalarında içerik, gazete, dergi, radyo, televizyon, sinema ve internette bulunan bütün iletilebilir nesnelere (Geray, 2006: 145-146). Kısaca bütün iletişim materyalleri içerik analiziyle incelenebilir. Başta iletişim bilimleri olmak üzere birçok sosyal bilim alanında kullanılan içerik analizi kullanılmaya başlandığı ilk zamanlarda çoğunlukla nicel bir yöntem olarak benimsenmiş ve nicel araştırmalarda kullanılmıştır. Ancak son zamanlarda nitel bağlamda içerik analizi kullanılan çalışmalar da hızla artmaktadır. Ancak nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanıldığı içerik analizi uygulamalarının daha yaygın olduğu unutulmamalıdır (Yıldırım, 2015: 117). Bir anlamda nitel içerik analizi, nicel verilere dayanarak yapılan yorumlama ve metin içeriklerinin görünür yanlarını ortaya çıkarmanın ötesinde bir analizdir.

Nitel içerik çözümlemesi, yorumlayıcı ya da eleştirel araştırmacılar tarafından istatistik bilgileri içeren kaynaklara yönelik çalışmalardır. Nitel içerik çözümlemesi, sözcük ve sayıların yanı sıra anlam temeline vurgu yapmaktadır. Nitel içerik çözümlemesini uygularken araştırmacı, içeriği oluşturan belge ya da raporun yaratıldığı, dağıtıldığı ve tüketildiği bağlamlarda genel olarak inceler. Bu anlamda çalışma inşacı bir bakış açısıyla üreticinin niyeti de dâhil olmak üzere üretimi ve çeşitli tüketiciler tarafından alınmasına kadar uzanan bütün süreci ele alır ve içeriği toplumsal bir bağlamda kabul eder. Bu anlamda incelenen içeriği barındıran şey kültürel bir nesne olarak kabul edilmeli ve sadece bu içerikle sınırlı bir çözümleme yapılmamalıdır (Neuman, 2017: 467; Yıldırım, 2015: 117; Olgun, 2008). Bir anlamda içerik analizi uygulanırken yorumlayıcı bir yaklaşım kullanılmaktadır. Bu çalışmada da yorumlayıcı bir yaklaşım benimsenmiştir.

Haber ajanslarının YouTube kanallarında paylaşılan yabancı ya da mülteci yemekleri ile ilgili haberlere yapılan yorumlar ve bu yorumlardaki nefret söylemi ile mülteci karşıtlığının incelendiği bu çalışmada yukarıda belirtilen ana problem ve alt sorular doğrultusunda bir sınırlamaya gidilmiştir. Bu doğrultuda çalışmada incelenecek kaynaklara ulaşmak için amaçlı örnekleme tekniği kullanılmıştır (Koçak ve Arun, 2006: 25-26). Öncelikle Türkiye’de faaliyet gösteren haber ajanslarının YouTube kanalları içerisinde “mülteci yemekleri” ve “yabancı yemekleri” anahtar kelimeleri ile arama yapılmış ve çıkan sonuçlar değerlendirmeye alınmıştır. Çalışma kapsamında Türkiye’de mülteci sayısının arttığı 2014 ve sonrasındaki haberler değerlendirmeye alınmıştır. Bu doğrultuda incelemeye alınan haberlerin 2017-2021 yılları arasında yapıldığı saptanmıştır. Anadolu Ajansı (AA), Demirören Haber Ajansı (DHA) ve İhlas Haber Ajansı (İHA) olmak üzere üç haber ajansında mülteci yemekleri ve mültecilerin yemeklerinin servis edildiği restoranlarla ilgili üç habere rastlanmıştır. Farklı yabancı yemek kültürleri ile ilgili çıkan haberler çalışmanın sınırlılığı kapsamında inceleme dışında bırakılmıştır. Elde edilen üç habere yapılan YouTube yorumları çalışmanın analiz alanını oluşturmaktadır. Bu anlamda üç haberde toplam 254 yorum tespit edilmiş ve yorumların tamamı incelemeye alınmıştır (İHA, 2023; DHA, 2023; AA, 2023). Söz konusu yorumların tamamını kaydetmek için Maxqda nitel veri analiz programı aracılığıyla yorumlar kaydedilmiş ve işlenmiştir. İlk aşamada yorumlar nefret söylemi içermesi ya da genel bir düşünce aktarması bakımından kategorilere ayrılmıştır. Daha sonra bu kategoriler de nefret söyleminin hedef aldığı bağlam ve yemek kültürü ilişkisi bakımından kategorik olarak kodlanmış ve yorumlayıcı analiz bu doğrultuda gerçekleştirilmiştir. Mülteci karşıtlığı ve bu doğrultuda ortaya çıkan milliyetçiliğin konumu saptanmıştır.

Bulgular

İncelemeye alınan üç haberde toplam 254 yorum ele alınmıştır. Buna göre Anadolu Ajansı’nın haberinde yalnızca 7 (% 2,8) yorum yer alırken Doğan Haber Ajansı’nda 151 (% 59,4) ve İhlas Haber Ajansı’nda 96 (% 37,8) yorum bulunmaktadır. İncelenen haber yorumlarında 254 yorumun 129’unda mülteci karşıtlığı görülürken, 125 yorumda mülteci karşıtlığı görülmemektedir. 125 yorumda mülteci karşıtlığına rastlanılmamasının nedeni, Suriye uyruklu bireylerin haberlere yorum yapması şeklinde açıklanabilir. Fakat yine de haberlere atılan yorumlar ele alındığında mülteci karşıtı yorumların sıkça görüldüğünün altı çizilmelidir. Buna ek olarak mülteci karşıtı yorumların 108 tanesi mültecilere karşı olumsuz bir yaklaşım göstermektedir. Hatta söz konusu yorumların büyük bir çoğunluğunda saldırganca ve nefret söylemi içeren bir dil kullanılmıştır. Öte yandan mülteci karşıtlığı içeren yorumlarda milliyetçi düşüncelerle kendi milletini överek mülteci karşıtlığı yapıldığı ve mültecilere çeşitli bağlamlarla imalarla mülteci karşıtlığı yapıldığı da görülmüştür.

Mülteci karşıtlığı ile ilgili yorumlara bakıldığında doğrudan mülteci karşıtlığı hatta saldırgan bir söylemin egemen olduğu söylenebilir. Yapılan yorumlara bakıldığında mültecilere saldırgan bir tavır takınıldığı görülmektedir. “*arap arapları övüyor.*” ve “*Defolup gitsinler*” (DHA, 2023), “*Gitsin kendi ülkesinde yapsın*” ve “*defol ülkene yallah suriii*” (İHA, 2023) örnek olarak seçilen yorumlarda da görüldüğü gibi yemek haberi ile ilgisi olmayan ve doğrudan mültecilere saldırgan bir tavır benimseyen yorumlar yer almaktadır. Bu iki yorumda da mültecilerin ülkeden gitmesi ya da burada yaşamaması gerektiği yönündedir ve bu bakımdan nefret söylemi de içermektedir. Öte yandan bu haberi yapan kuruma yönelik de nefret söylemi oluştuğu ve mültecilere karşı olumlu bir yaklaşım içeren hiçbir şeye tahammül olmadığı görülmektedir. Bir anlamda ülkede mülteci konumunda olan Araplar ile ilgili olumlu bir şey yazan ya da söyleyenin de onlarla aynı etnik kökenden olduğu söylenmekte ve nefret söylemi gerçekleştirilmektedir. Öte yandan mültecilerle ilgili olumlu bir yaklaşıma karşı “*şirin göstermek için uğraşp durmayın suriyelileri*” (İHA, 2023) şeklinde bir yorumla mülteci karşıtlığının tahammülsüzlük seviyesine ulaştığının örnekleri de bulunmaktadır.

Çalışmada incelemeye alınan üç haber de yemek ve yemek kültürü ile ilişkili olmasına karşın yapılan yorumlarda yemekle ilgili düşüncelere neredeyse hiç rastlanmamıştır. Buna bağlı olarak yemek kültürü ile ilgili nefret söylemi ve mülteci karşıtlığı yok denecek kadar azdır. Bunun yanı sıra mülteci yemeklerine olumlu yaklaşan bazı yorumlar da görülmüştür. Ancak yemek kültürüne yönelik bazı yorumlarda milliyetçi bir ideoloji benimsenerek Türk yemeklerinin daha iyi ya da lezzetli olduğu söylemi de öne çıkmaktadır. Bütün bunlara ek olarak üç haberin de yemek haberi olmasına karşın yapılan yorumların çok azının yemekle ilgili olduğu gerçeği de unutulmamalıdır.

Yemek ve yemek kültürü üzerinden mülteci karşıtlığına bakıldığında daha önce de belirtildiği gibi yemek merkezli yorumlar çok az olmasına karşın mültecilerin yemekleri ve kültürüne karşı nefret söylemi içeren yorumlar görülmüştür. Bu anlamda; “*Hiç hijyenik görünmüyor, insnalar nasıl yiyor*” ve “*Arkadaşım gitmiş bunların lokantasına midesi bulanmış. Bırakın bu yalan haberleri*” (İHA, 2023) ve “*kabuklu yumurta yenmez ellerinden sen neden bahsediyon*”, “*ooo miss leşin üzerine baharat çok güzel oluyor..*” ve “*Bok yediriyorlar çünkü...*” (DHA, 2023) örnek olarak alınan yorumlara bakıldığında yemekle ilgili olan az sayıdaki yorumda mülteci karşıtlığı ve nefret söylemi net bir şekilde görülmektedir. Bu yorumlarda yemek ile ilgili bir durum anlatmanın ötesinde mültecileri aşağılayan, insan yerine bile koymayan oldukça ağır ifadeler kullanılmıştır. Örnek olarak alınan ilk yorumda da görüldüğü gibi kendi bir deneyimi olmamasına karşın mülteci karşıtlığı için kulaktan dolma bir bilgi hatta uydurma bile olabilecek bir bilgi kullanılarak mülteci karşıtlığı yapılmaktadır. Burada yemek yemenin bir sorun oluşturacağı algısı ile insanların mültecilerden ve yemek kültürlerinden uzaklaşması amacı belirgindir. Onun dışında kalan yemekle ilgili olabilecek yorumlar ise doğrudan mültecilerin kültürü ve toplumuna hakaret eden ve aşağılayan bir tondadır. Aslında milliyetçilik bağlamı dahil olmak üzere en sert yorumların da yemekleri ve kültür kötüleyen mülteci karşıtı yorumlar olduğunu söylemek mümkündür.

Yorumlarda hem yemek kültürü bağlamında hem de genel anlamda mülteci karşıtlığının altında yatan nedenlere bakıldığında milliyetçi ideolojilerin daha belirgin olduğu görülmektedir. İncelemeye alınan yorumların büyük bir çoğunluğunda milliyetçilik temelli yaklaşımların olduğu görülmektedir. Burada milliyetçilik yalnızca mültecilere karşı bir bağlamda oluşmamaktadır. Daha önce de değinildiği gibi yorumlara yanıt veren ya da yeni yorumlar ekleyen Suriye uyruklu kişilerin yorumlarında da milliyetçilik görülmüştür. Her iki grubun da milliyetçilik içeren söylemlerinde kendi kültürünü överek milliyetçi ideolojilerin dolaşıma sokulması yaygın bir şekilde görülmüştür. Bu anlamda yorumlarda oluşan kamusal alana milliyetçi ideolojilerin egemen olduğunu söylemek mümkündür.

Doğrudan milliyetçilik içeren ve yemek kültürü ile ilişkisi olmayan milliyetçi ideoloji söylemleri yaygın bir şekilde görülmüştür. Bu yorumlara bakıldığında üç haber ajansının paylaşımlarında yer alan yorumlarda da sıkça rastlanmıştır. Söz konusu yorumlar doğrudan milliyetçilik içeren ve mülteci karşıtlığını da nefret söylemi bağlamında ortaya koyan yorumlardır. Yorumlara bakıldığında; “*bu topraklarda istenmiyorsunuz.*” ve “*Su isanlar gitsin artık Turkiyeden*” (AA, 2023), “*Türklerin ilgisi artmıyor Suriyeli sayısı artıyor ilgi ondandır*” ve “*lan besleme sen kimsin lan Türklerin yorumlarına cevap yazıyorsun suriii kaçkın*” (İHA, 2023). “*Umrumba mı bu sence? konu suriyeliler ise ben ırkçiyım*” ve “*Yok be kızları kapkara pis ve çirkinler öğk parayla yapmam*” mültecilerin ülkelerine dönmeleri ve Türkiye’deki konumlarına karşı bir tutum dikkat çekmektedir. Yorumlarda mültecilerin sayısının arttığı ya da ülkelerinden kaçtıkları vurgusu ön plana çıkarılmıştır. Bir yorumda kullanıcı mülteci karşıtlığını açık bir

şekilde “ırkçılık” bağlamında konumlandırarak milliyetçiliğini sert bir şekilde ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra “kaçkın”, “besleme” ve pis ve çirkin” gibi aşağılayıcı nefret söylemleri sıkça kullanılmıştır. Bir anlamda milliyetçi ideolojileri dolaşıma sokmak için nefret söylemi yaygın bir şekilde kullanılmıştır.

Milliyetçilik bakımından yapılan yorumlar incelendiğinde kendi kültürünü överek milliyetçi ideolojilerin yeniden dolaşıma sokulduğu sıkça görülmüştür. Mülteci karşıtlığı bağlamında, Türk yemeklerini ve yemek kültürünü överek milliyetçi ideolojinin dolaşıma sokulduğu örnek yorumlara bakıldığında; “*Türk mutfağını kimse geçmez*” ve “*Türk mutfağına rakip tanımıyorum yaklaşık 4 kıtada 20 ülkeye gittim en iyi yemekler Türkiye’de*” (DHA, 2023) Türk yemeklerinin en iyi yemekler olduğu vurgusu ön plana çıkmaktadır. Buradaki yorumlarda sloganvari yaklaşımlarla kendi kültürünü överek milliyetçi ideolojilerin dolaşıma sokulduğu görülmektedir. Tanıl Bora’nın (2015) da belirttiği gibi “milli refleks” ile iddia edilen konu hakkında düşünme ya da tartışma gereği duyulmaksızın kendisini öven ve güçlülük iddiasında bulunan söylemler benimsenmektedir. Öte yandan yapılan yorumlara karşılık veren Suriye uyruklu kullanıcılar kendi yemek kültürleri bağlamında milliyetçi ideolojileri dolaşıma sokan yorumlarında ise; “*Arap yemekleri çok lezzetli*” ve “*Falafelin herkes tadına bakmalı çiğköfteden daha iyidir bence.*” (DHA, 2023) kendi yemeklerinin daha iyi olduğu vurgusu ön plana çıkmaktadır. Burada Arap milliyetçiliği ideolojisi ve Arap kültürüne ait yemeklerin çok iyi olduğu ve farklı kültürlerle ait yemeklerden daha başarılı olduğu belirtilerek kendini öveme bağlamında milliyetçilik yapıldığı görülmektedir.

Milliyetçilik, yapılan yorumların büyük çoğunluğunu oluşturmaya karşın belirli bir orandaki yorumda görülmemiştir. Bunun temel nedeni ülkedeki hakim iktidarın ideolojisi bağlamında mültecileri “din kardeşi olarak görme” etkili olurken bunun yanı sıra “restoran uygunsu değerlendirme” de belirleyici olmuştur. Milliyetçilik içermeyen yorumların bir diğer özelliği de yemek ile ilgili yorumlardan oluşmasıdır.

Milliyetçilik içermeyen yorumlara bakıldığında milliyetçi ideolojilerin kötü bir önyargı olduğu ve dini bağlamın ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Örnek olarak seçilen yorumlara bakıldığında; “*Sen de yemeklerini dene Pişman olmazsın Türk kültürü dışında başka kültürü denersen Türkçülüğün kayıp olmaz merak etme*” ve “*Adamlar çalışıyor. Sizde çalışın sizinde olsun. Allah çalışana Verir. Yatana değil. Vergi konusuna gelince sizmi tutuyorsunuz adamların defterini?*” (İHA, 2023). “*Bu dediginizde insan sonucta irkçilk kotu*” (DHA, 2023) farklı yemek kültürlerini denemenin olumsuz bir yanının olmadığı vurgulanmaktadır. Burada insancıl bir yaklaşım ve farklılıklara açık olma önerisi görülmektedir. Bunların yanı sıra milliyetçiliğin kötü bir şey olduğu da belirtilmektedir.

Mülteci karşıtlığı içermeyen yorumlara bakıldığında; “*İşinde gücünde olan alınının teriyle para kazanan Suriyelilere SLM olsun*” ve “*Helal olsun isini iyi Yapan herkez heryerde kazanır*” (DHA, 2023) “*Tek dikkatimi çeken mekanda müzik yerine kurani kerim okunması oldu hatta okunan sure Vakıa süresi ve video bitmeden önce son okunan ayet 93.ayet sırf bu yüzden ben Allah razı olsun derim maşallah*” ve “*Niye gitsinler sen git beğenmiyorsan*” (İHA, 2023) gibi yorumlar dikkat çekmektedir. Bu yorumlarda mülteci ya da ülkenin vatandaşı olduğuna bakılmaksızın işini yapma ve çalışmanın takdir edildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra ülkede varlıkları tanınarak artık burada kalacakları cevabı ile özellikle mülteci karşıtı yorumlara yanıtlar da sıklıkla görülmüştür. Bazı yorumlarda dikkat çeken ve örnek olarak alınan bir yorumda da olduğu gibi dini bağlam ön plana çıkartılarak mülteci karşıtlığının karşısına “din kardeşliği” sloganı çıkartılmış ve politik bir bağlama oturtularak mülteci karşıtları eleştirilmiş ya da mültecilere pozitif yaklaşımda bulunulmuştur.

Sonuç ve Öneriler

Kültür, yaşamın her yanını sararak gündelik yaşam tarzını belirleyen çok geniş bir kavram olduğundan tanımlanması zor bir kavramdır. Yemek de yaşanan kültürden etkilenecek kültürel özellikleri tanımlar. Yemek yeme süreci yalnızca biyolojik ve fizyolojik ihtiyacı karşılamaz, aynı zamanda sosyal temsili, inançları, sosyal statüyü ve kimlikleri ifade eder. Bazı insanların ne yediği, bazılarının ne yemediği aidiyet ya da ötekilik anlamları taşıyarak, ortaklıkları veya farklılıkları oluşturur. Böylece kültürün kendisinden etkilenecek yemek kültürü oluşur ve bu kültür kuşaktan kuşağa aktarılır. Bu açıdan yemek kültürleri pek değişmez, değiştirilmeye çalışılsa bile tepkilere yol açar. Yemek kültürü, sahip olduğu bu temsillerle grupların ya da ülkelerin kendini tanımlamasında önemli rol oynamaktadır (Alonso vd., 2018; Henderson, 2014). Bu kapsamda milliyetçilik ve buna bağlı olarak mülteci karşıtlığı konusu ele alınmıştır.

Türkiye’de mülteci olarak bulunan toplumların yemek ve yemek kültürlerine karşı bir önyargı ortaya çıkmaktadır. Bu durumun görünmesinde özellikle son 10-15 yıllık süreçte giderek artan mülteci sayısı en önemli etken olarak öne çıkmaktadır. Bu açıdan, mültecilere ve onların yemek kültürlerine karşı bir nefret söylemi oluşmaktadır. Sides ve Citrin’e (2007) göre, mülteci karşıtlığının ortaya çıkmasının çıkarlar ve kimlik olmak üzere iki temel nedeni bulunmaktadır. Bunun sonucunda gerek eylemsel gerekse sözel olarak bir mülteci karşıtlığı ortaya çıkmakta ve nefret söylemi örnekleri görülmektedir. Bunun yanında milliyetçilik ve milliyetçi ideolojiler muhafazakarlık temelinde kurulmakta ve kendisi gibi olmayana karşı çıkma eğilimindedir. Bahsedilen muhafazakar düşünce, mülteci karşıtlığının ana sebeplerinden birisidir. Dijital medya teknolojilerinin gelişimiyle ve sosyal medya uygulamalarının yaygınlaşmasıyla birlikte mülteci karşıtlığı söylemleri daha belirgin olmaya başlamıştır.

Bu çalışmada, haber ajanslarının sosyal medya uygulamalarından YouTube üzerinden paylaşılan yabancı yemek kültürleri ile ilgili yemek haberlerine mülteci karşıtlığı nedeniyle nefret söylemi içeren yorumlar incelenmiştir. Bu doğrultuda, üç haber ajansının YouTube kanalında paylaştığı üç haberde bulunan 254 yorum niteliksel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Çalışmanın bulguları ele alındığında, haber ajanslarının YouTube kanallarındaki haberlerinde, en çok yorumun DHA’da olduğu görülmektedir. 254 yorumun 129’unda mülteci karşıtlığına rastlanmıştır. Buna ek olarak, mülteci karşıtı yorumların 108 tanesi de mültecilere karşı saldırganca ve nefret söylemi içeren bir dil kullanılmıştır. Bu açıdan, Mülteci karşıtlığı ile ilgili yorumlara bakıldığında doğrudan mülteci karşıtlığı hatta saldırgan bir söylemin egemen olduğu söylenebilir. Bunun yanında mültecilere karşı olumlu yaklaşımlara karşı tahammül olmadığı da eklenebilir. Burada elde edilen bulgularda BMYK’nın (2023) tanımladığı anlamda ve Binark’ın (2010) kategorize ettiği bağlamda mülteci karşıtlığı ve nefret söyleminin görüldüğü söylenebilir.

Araştırmanın bir başka dikkat çeken bulgusu, üç haberin de yemek ve yemek kültürüyle ilgili olmasına karşın yapılan yorumlarda yemeklerle ilgili düşüncelere çok az yer verilmiş olmasıdır. Bunun yanında, mülteci yemeklerine olumlu yaklaşan bazı yorumlar görülmesine karşın, yemek kültürü üzerinden mültecilere karşı bir nefret söylemi yok denecek kadar azdır. Yemekle ilgili yorumların çok az olmasının yanında, doğrudan mültecilere ve onların kendi kültür ve toplumlarına hakaret edici ve aşağılayıcı yorumlar öne çıkmaktadır.

Yorumlarda mülteci karşıtlığının altında yatan sebepler incelendiğinde, milliyetçi ideolojilerin baskın olduğu görülmektedir. İncelemeye alınan yorumların büyük bir çoğunluğunda, gerek Türk gerekse Suriyeli olsun, milliyetçilik temelli yaklaşımlar bulunmaktadır. Dolayısıyla yorumlarda, her iki grup için de milliyetçi söylem içeren ideolojik söylemler olduğunun altı çizilmelidir. Bulgularda elde edilen milliyetçilik temelli karşıtlıklar Tanıl Bora’nın (2015) “biz” olma duygusu ile eyleme geçme olarak açıkladığı bağlamda değerlendirilmeye uygundur.

Öte yandan, milliyetçiliğin görülmediği bazı yorumlarda, mültecileri din kardeşi olarak görenler veya mülteci karşıtlığını eleştirenler de bulunmaktadır. Milliyetçilik içermeyen yorumların bir diğer özelliği de yemek ile ilgili yorumlardan oluşmasıdır. Dolayısıyla, milliyetçilik içermeyen yorumlara bakıldığında milliyetçi ideolojilerin kötü bir önyargı olduğu ve dini bağlamın ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

Sonuç olarak, yemek kültürü ve milliyetçilik arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışmada, mülteci karşıtlığı yemek kültürü üzerinden değil, doğrudan milliyetçilik temelli olmuştur. Mülteci karşıtlığı yapılırken nefret söylemine sık sık başvurulduğu görülmüştür. Yorumlarda yemek ve yemek kültüründen neredeyse hiç bahsedilmemiş ve doğrudan milliyetçilik yapılmıştır. Buradaki milliyetçilik yalnızca mültecilere karşı olmamış, mültecilerin de milliyetçi söylemlere başvurduğu görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında, yemeğin ve yemek kültürünün sosyal temsilin temel bileşenlerinden biri olduğu kanıtlanmıştır.

Yemek kültürü ve milliyetçilik ilişkisi üzerine Türkçe literatürde çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu anlamda bu çalışmanın yapılan çalışmalara benzerliği ve literatüre katkısını daha belirgin bir şekilde ortaya koymak için diğer çalışmaların bulgularını kısaca değerlendirmekte yarar vardır. Yemek kültürü ve milliyetçilik ilişkisini iletişim bilimleri çerçevesinde inceleyen Elifcan Çoruk (2022) Masterchef programında yapılan yemeklerde ve yemek üzerine gerçekleştirilen konuşmalarda milliyetçiliği incelemiştir. Bu anlamda yemek isimleri, yemeği tanıtmaya ve yemeğin tarifi üzerine konuşmalar milliyetçi bir bağlama dayanmaktadır. Öte yandan yemek programı içerisinde yemek için “biz” ve “onlar” gibi ayrıştırıcı kavramlar sıkça kullanılarak milliyetçilik açık bir bağlamda

gerçekleştirilmektedir. Buna ek olarak pasta süslemelerinde bayrak kullanımı, yarışmacıların milliyetçilik ile doğrudan ilişkili kıyafet ve takı tercihi bir yemek programı ve yemek kültürünün yayılımında milliyetçilik örnekleri olarak gösterilmektedir. Bu anlamda çalışmada yemek kültürünün gündelik milliyetçiliği yeniden ürettiği vurgulanmaktadır.

Yemek kültürünün milliyetçilik bağlamının ortaya çıkması özellikle küreselleşme ile birlikte belirginleşmiştir. Yemek kültürü bu süreçte milliyetçilik ile özdeşleşmiştir. Bu anlamda yemek kültürü ve milliyetçilik için “gastromilliyetçilik” kavramı kullanılmaktadır. Hem gastromilliyetçilik kavramı hem de yemek kültürünün sosyolojik ilişkilerle ortaya çıkarttığı milliyetçi tutum küreselleşme ile birlikte hızla artmaktadır. Burada küreselleşme ile farklı ulusların yemek kültürleri dünya genelinde yaygınlaşması vurgulanmaktadır (Şahin, 2017). Öte yandan küreselleşme sürecinde artan göçler ve bunun getirisi ile ortaya çıkan mültecilerin de yemek kültürüne etkisi göz ardı edilmemelidir. Bu bakımdan Şahin’in (2017) yemek kültürü ve milliyetçilik ile ilgili saptamaları bu çalışmayı desteklemektedir.

Gastromilliyetçilik, yemek ve mutfak kültürünün bir topluma ya da bir millete aidiyeti tartışmalarında ön plana çıkmaktadır. Yemek kültürü içerisinde milliyetçiliği en belirgin şekilde ortaya koyan durum ise coğrafi işaretler olmaktadır. Coğrafi işaretli ürünler hem lokal hem de uluslararası anlamda yemek kültürü milliyetçiliğini ortaya koymaktadır. Bu anlamda ülke içerisinde coğrafi işaretli yemekler o bölgenin kültürü ile özdeşleşirken başta UNESCO olmak üzere çeşitli uluslararası örgütler de yemek kültürünü coğrafi işaretli olarak kabul edip dünya genelinde bilinirlik olanağı sunmaktadır. Her iki yaklaşım da yemek kültürü üzerinden milliyetçiliği açık bir şekilde ortaya koymaktadır (Yıldırım, 2020). Bu anlamda yemek kültürü ve milliyetçiliğin yakın bir ilişkisi olduğu açıkça görülmektedir. Yemek kültürü üzerinden milliyetçilik sürekli olarak yeniden üretilmekte ve dolaşıma sokulmaktadır. Elbette bu durum bizim çalışmamızda incelenen mülteci karşıtlığı gibi durumları da destekleyerek farklı çalışma alanlarını da açmaktadır.

Öte yandan Emre Yıldırım’a (2019) göre, milliyetçilik siyasi bir konuma sahiptir. Yemek ve yemek kültürü de hem üretim tarzı hem de yemeğin tüketimi bakımından milliyetçi bir bağlamdadır. Bu anlamda yemek kültürünün milliyetçilik ile ilişkisi nedeniyle siyasal bir olgu olduğunu söylemek mümkündür. Yemek kültürü, gündelik yaşamın rutinlerinde ve dilde kendi milliyetçi çizgide belirginleştirir. Bu anlamda yemek kültürü “biz” ve “öteki” söylemini sıkça barındırmaktadır. Bu anlamda yemek kültürü üzerinden geliştirilen milliyetçilik ulus devletin ortaya koyduğu ve yeniden ürettiği milliyetçilik çizgisinin ötesine geçerek çok daha geniş ve çok daha sık yeniden üretilen bir milliyetçilik ortaya çıkarmaktadır.

Yemek kültürü ve milliyetçilik ilişkisi üzerine Türkçe literatürde dört çalışma bulunmuştur. Bunlardan ikisi araştırma makalesi diğer ikisi de derleme çalışması şeklindedir. Çalışmaların tamamında yemek kültürü ve milliyetçilik arasında güçlü bir ilişki saptanmıştır. Yemek kültürünün gündelik yaşama etkisi ve gündelik yaşamda milliyetçilik söylemleri incelenmiştir. Çalışmalarda yemek kültürünün milliyetçi söylemleri yeniden üretmesi saptanmasına karşın toplumsal yaşama etkisi bakımından eksiklik görülmüştür. Nitekim milliyetçi söylemler toplumun farklı kesimlerinde rahatsızlık yaratmaya uygundur ve bir karşıtlık ortaya çıkartması beklenebilir. Buna ek olarak ülkemizde hızla artan mülteci sayıları da milliyetçi söylemleri artırmakta ve yaşamın her alanında bu milliyetçilik belirginlik kazanmaktadır. Yemek kültürü üzerine yapılan çalışmalarda milliyetçilik bağlamından yapılacak çalışmaların yalnızca durum tespiti yapmayı gündelik yaşama etkilerini de değerlendirmesi önemlidir.

Yemek kültürü, çeşitli bağlamlarda farklı disiplinler tarafından araştırma konusu olmaktadır. Başta gastronomi olmak üzere sosyoloji, turizm, tarih ve sosyal bilimlerin diğer bilim dallarında incelenmektedir. Çalışmada yemek kültürü milliyetçilik bağlamında mülteci karşıtlığı bakımından bir inceleme gerçekleştirmiştir. Bu anlamda mülteci karşıtlığı iletişimsel olarak incelenmiş ve sosyal medyada yemek kültürüne yönelik gerçekleşen mülteci karşıtlığına odaklanılmıştır. Yemek kültürü hem genel bağlamında hem de milliyetçilik bakımından çeşitli çalışmalara konu olabilir. Bu anlamda çalışma gerçekleştirecek araştırmacılara alana katkı sunmak adına şu öneriler verilebilir:

- Yemek kültürü ve milliyetçilik ilişkisi etnografik bir gözlemlerle incelenebilir.
- Günümüzde yemek kültürü sosyal medya araçlarında yeniden üretilmektedir. Bu anlamda sosyal medyada yemek kültürünün yeniden üretimi netnografik yöntemle incelenebilir.

- Son yıllarda hızla artan göç nedeniyle ortaya çıkan mültecilerin yemek kültürüne etkisi incelenebilir.
- Sosyal medya araçlarında yeniden üretilen yemek kültürü bu çalışmada olduğu gibi içerik analizi ile incelenebilir.
- Yemek kültürünü tanıtan ve aktaran televizyon programlarına yönelik içerik analizi gerçekleştirilebilir.
- Sosyal medyada yemek kültürünü aktaran yemek videoları üzerine içerik analizi yapılabilir.
- Hem geleneksel hem de sosyal medya üzerinden yapılacak çalışmalarla yemek kültürü ve milliyetçilik ilişkisi eleştirel söylem çözümlemesi aracılığıyla daha belirgin hale getirilebilir.

KAYNAKÇA

- Anadolu Ajansı. (2023). *Suriyeli Minikler Pizza Ustası Oldu*. (12, 02 2023). <https://www.youtube.com/watch?v=7544-gDuvic>
- Anderson, B. (2017). *Hayali Cemaatler*, (Çev: İ. Savaşır), Metis Yayınları, İstanbul.
- Alonso, E. B., Cockx, L., & Swinen, J. (2018). "Culture and Food Security", *Global Food Security*, 17, 113-127.
- Aras, İ., & Sağıroğlu, A. (2020). "Almanya İçin Alternatif Partisi'nin Göçmen Karşıtlığı", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 46, 33-54.
- Askegaard, S., & Madsen, T. K. (1998). "The Local and The Global: Exploring Traits of Homogeneity and Heterogeneity in European Food Cultures", *International Business Review*, 7, 549-568.
- Bessiere, J., & Tibere, L. (2013). ". "Traditional Food and Tourism: French Tourist Experience and Food Heritage in Rural Spaces", *Journal of the Science of Food and Agriculture*, 93/14, 3420-3425.
- Binark, M. (2010). "Nefret Söyleminin Yeni Medya Ortamında Dolaşıma Girmesi ve Türetilmesi", *Yeni Medyada Nefret Söylemi*, (Ed: T. Çomu), Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Binark, M. & Çomu, T. (2012). *Sosyal Medyanın Nefret Söylemi İçin Kullanılması İfade Özgürlüğü Değildir*, [https://yenimedya.wordpress.com/2012/01/20/sosyal-medyanin-nefret-soylemi-icin-kullanilmasi-ifade-ozgurlugu-degildir/\(15.02.2023\)](https://yenimedya.wordpress.com/2012/01/20/sosyal-medyanin-nefret-soylemi-icin-kullanilmasi-ifade-ozgurlugu-degildir/(15.02.2023)).
- BMMYK.(2023). *Mülteci Tanımı ve Hukuku*. (12. 2. 2023) <https://turkiye.iom.int/tr/yeniden-yerlestirme#:~:text=M%C3%BClteci%2C%20%C4%B1rk%C4%B1%2C%20dini%2C%20tabiiyeti,oldu%C4%9Fu%20%C3%BCkenin%20d%C4%B1%20C5%9F%C4%B1nda%20bulunan%20ki%C5%9Fidir>.
- Bora, T. (2015). *Medeniyet Kaybı Miilliyetçilik ve Faşizm Üzderine Yazılar*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Brown, D. (2000). *Contemporary Nationalism*, Routledge, London.
- Cassel, J. (1957). "Social and Cultural İmplications of Food and Food Habits", *American Journal of Public Health*, 47/6, 732-740.
- Chang, R. C., Kivela, J., & Mak, A. H. (2010). "Food Preferences of Chinese Tourists", *Annals of Tourism Research*, 37/4, 989-1011.
- Çoruk, E. (2022). Yemeğin milleti, milletin yemeği: Gündelik milliyetçiliği Masterchef Türkiye'de aramak. *Moment Dergi*, 9(2), s. 347-369. <https://doi.org/https://doi.org/10.17572/mj2022.2.347-369>
- DeSoucey, M. (2010). "Gastronationalism: Food Traditions and Authenticity Politics in The European Union", *American Sociological Review*, 75/3, 432-455.
- Demirören Haber Ajansı. (2023). *İzmirliiler, Mülteci Esnafın Yemeklerini Seviyor*. (12. 02. 2023). <https://www.youtube.com/watch?v=mGXCBg8HtTU&t=11s>
- Douglas, M., & Gross, J. (1981). "Food and Culture: Measuring The İntricacy of Rule Systems", *Social Science Information*, 20/1, 1-35.
- Feeley-Harnik, G. (1995). "Religion and Food: An Anthropological Perspective", *Journal of the American Academy of Religion*, 63, 565-582.
- Fieldhouse, P. (1995). *Food and Nutrition: Customs and Culture*, Chapman & Hall, London.

- Fischler, C. (1980). "Food Habits, Social Change and The Nature/Culture Dilemma", *Social Science Information*, 19/6, 937-953.
- Gellner, E. (2016). *Milliyetçiliğe Bakmak*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Geray, H. (2006). *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Gürses, E. (1998). *Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem*, Bağlam Yayıncılık, Ankara.
- Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D., & Perraton, J. (1999). *Global Transformations: Politics, Economic and Culture*, Stanford University Press, Stanford.
- Henderson, J. C. (2014). "Food and Culture: In Search of a Singapore Cuisine", *British Food Journal*, 116/6, 904-917.
- Hjalager, A. M., & Corigliano, M. A. (2000). "Food for Tourists - Determinants of an Image", *International Journal of the Tourism Research* 2, 281-293.
- Hobsbawm, E. J. (1995). *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik "Program, Mit, Gerçeklik"*, (Çev: O. Akınhay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Hoogland, C. T., Boer, J. D., & Boersema, J. J. (2005). "Transparency of The Meat Chain in The Light of Food Culture and History", *Appetite*, 45/1, 15-23.
- İhlas Haber Ajansı. (2023). *Suriye Lezzetlerine Türklerin İğisi Artıyor*. (12. 02. 2023). <https://www.youtube.com/watch?v=DiuSpnLGIUY>
- Ichijo, A., & Ranta, R. (2018). *Yemek ve Ulusal Kimlik: Gündelik Yaşamdan Küresel Siyasete*, (Çev: E. Ataseven), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Ichijo, A. (2020). "Food and Nationalism: Gastronationalism Revisited", *Nationalities Papers*, 48/2, 215-223.
- Kniazeva, M., & Venkatesh, A. (2007). Food for thought: "A Study of Food Consumption in Postmodern US Culture", *Journal of Consumer Behaviour* 6, 419-435.
- Koçak, A., & Arun, A. (2006). "İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu", *Selçuk İletişim*, 4/3, 21-28.
- Kurt, G. (2019). "Yeni Medyada Nefret Söylemi: YouTube'da Suriyeli Mültecilere Karşı Üretilen Nefret Söylemi Üzerine Bir Araştırma", *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, 5/1, 1-20.
- Lin, L., & Mao, P. C. (2015). "Food for Memories and Culture - A Content Analysis Study of Food Specialties and Souvenirs" *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 22, 19-29.
- Lind, D., & Barham, E. (2003). "The Social Life of The Tortilla: Food, Cultural Politics, and Contested Commodification", *Agriculture and Human Values*, 21, 47-60.
- Ma, G. (2015). "Food, Eating Behavior, and Culture in Chinese Society", *Journal of Ethnic Foods*, 2, 195-199.
- Mak, A. H., Lumbers, M., Eves, A., & Chang, R. C. (2012). "Factors Influencing Tourist Food Consumption", *International Journal of Hospitality Management*, 31/3, 928-936.
- Mak, A. H., Wong, K. K., & Chang, R. C. (2011). "Critical Issues Affecting The Service Quality and Professionalism of The Tour Guides in Hong Kong and Macau", *Tourism Management*, 32/6, 1442-1452.
- McMicheal, P. (2000). "The Power of Food", *Agriculture and Human Values*, 17, 21-33.
- Mintz, S. W., & Du Bois, C. M. (2002). "The Anthropology of Food and Eating", *Annual Review of Anthropology*, 31, 99-119.
- Neuman, W. L. (2017). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar 2*. (Çev: S. Özge), Yayın Odası, Ankara.
- Olgun, C. K. (2008). "Nitel Araştırmalarda İçerik Analizi Tekniği", *Sosyoloji Notları* 5, 66-70.
- Özkırmırlı, U. (2016). *Milliyetçilik Kuramları*, Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Pestek, A., & Cinjarevic, M. (2014). "Tourist Perceived Image of Local Cuisine: The Case of Bosnian Food Culture", *British Food Journal*, 116/11, 1821-1838.
- Ranta, R. (2015). "Food and Nationalism: From Foie Gras to Hummus", *World Policy Journal*, 32/3, 33-40.
- Sides, J., & Citrin, J. (2007). "European Opinion About Immigration: The Role of Identities, Interests and Information", *British Journal of Political Science*, 37/3, 477-504.

- Sims, R. (2009). "Food, Place and Authenticity: Local Food and The Sustainable Tourism Experience", *Journal of Sustainable Tourism*, 38/1, 321-336.
- Skey, M. ve Antonsich, M. (2017). *Everyday Nationhood Theorising Culture, Identity and Belonging after Banal Nationalism*, Palgrave Macmillan, London.
- Skey, M. (2011). *National Belonging and Everyday Life*, Palgrave Macmillan, London.
- Sobal, J., & Bisogni, C. A. (2009). "Constructing Food Choice Decisions", *Annals of Behavioral Medicine*, 38/1, 37-46.
- Sönmez Selçuk, S. (2011). "Milliyetçilik Üzerine: Bir Literatür Taraması", *Journal of Yaşar University*, 23/6, 3855-3865.
- Sözlük. (2023). *Türkçe sözlük Sığınmacı ve mülteci*. (12. 02. 2023). <https://sozluk.gov.tr/>
- Şahin, K. (2007). «Bir İdeoloji Olarak Milliyetçilik», *Akademik Bakış*, 12, 1-9.
- Şahin, A. (2017). Gastromilliyetçilik kavramının incelenmesi: Coğrafi işaret ve markalaşma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(48), s. 459-465.
- Taşdelen , B. (2020). "Twitter'da Suriyeli Mültecilere Karşı Çevrimiçi Nefret Söylemi: #suriyelileriistemiyoruz", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 11/2, 552-575.
- Tellström, R., Gustafsson, I. B., & Mossberg, L. (2005). "Local Food Cultures in The Swedish Rural Economy", *Sociologia Ruralis*, 45/4, 346-359.
- Wahlqvist, M. L., & Lee, M. S. (2007). "Regional Food Culture and Development", *Asia Pacific Journal of Clinical Nutrition*, 16/1, 2-7.
- Yıldırım , B. (2015). "İçerik Çözümlemesi Yönteminin Tarihsel Gelişimi Uygulama Alanları ve Aşamaları", *İletişim Araştırmalarında Yöntemler*, (Ed: B. Yıldırım), Literatürk Yayınevi, Konya.
- Yıldırım, E. (2019). "Yemek, Ulusal Kimlik ve Milliyetçilik İlişkisi Üzerine: "Çiya" Markası ve "Turquality" Programı Örnekleri Üzerinden Bir Yaklaşım Denemesi", *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 4/2, 188-203.
- Yıldırım, E. (2020). Gastromilliyetçilik ve gastrodiplomasi arasındaki ilişki üzerine teoriden pratiğe bir bakış. *Kapadokya Akademik Bakış*, 4(1), s. 76-99.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uydıklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).